

Forsiktighet ved bruk av trykte kilder

AV LEIF O. MERLIE

Leif O. Merlie etterlot seg en mengde artikler ved sin død. Her følger en av dem.

Mange slektsforskere har sikkert oppdagat at noen av deres aner har vært forsket tidligere, og at opplysninger om disse finnes i diverse trykte kilder som f.eks. bygdebøker, slektsbøker, biografiske verker, slektshistoriske tidsskrifter osv. Da er det selvsagt lett å skrive av disse opplysningene ord for ord, og føye dem til sine øvrige notater om slekten, – uten å ofre en tanke på hvorvidt de er riktige eller ei. Dette kommer nok av at folk flest oppfatter trykte kilder som helt korrekte og derfor pålitelige fordi det som regel er dyktige og anerkjente forskere som står ansvarlige for utgivelsen. Men, selv den beste forsker kan gjøre feil!

Derfor må det være en gylden regel for alle slektsforskere at alle opplysninger fra trykte kilder bør sjekkes med de håndskrevne primærkildene i arkivene. For å belyse hvor viktig dette er, skal vi ta følgende eksempel.

I Glemmen bygdebok side 196 leser vi følgende om de forskjellige eierne av Glemmen kirke:

Etter fru Klæboes død ble kirken i 1766 solgt på auksjon for 1.272 rd. til *kaptein Ole Flinck* i det nordenfjellske gevorbne regiment, men allerede i 1770 solgte han den igjen for 1.300 rd. til sognepresten i Tune, hr. Elias Andersen Elieson. ...osv.

Hvem var så denne kaptein Ole Flinck som eide Glemmen kirke fra 1766 til 1770? Siden han var offiser, er det naturlig å søke opplysninger i O. Ovenstad: «Militerbiografier», og der finner vi følgende side 303:

Flinck, Ole Christopher Jacob(sen). Født

30/4-1716 i København. Sønn av dansk artilleri-kaptein Jacob Olsen Flinck. (Så følger en rekke militære data)... Død 14/5-1804 i Kristiania 88 år gammel. Gift: 1) 1756 med Sofie Ulrichsdal født 27/4-1727, død 16/5-1757 i Fredrikstad. Ingen barn. Gift: 2) 8/1-1765 i Fredrikstad med Karen Selmer, født 30/4-1745 i Kristiania, død 16/2-1785 i Kristiania. 11 barn. (Personalia noe forkortet).

Samme side finner vi også opplysninger om hans bror Peder:

Flinck, Peder. Født 11/6-1734 på Fladstrand i Danmark. Sønn av dansk artilleri-kaptein Jacob Olsen Flinck. ...osv.

Av sistnevnte opplysning forstår vi at familien Flinck må ha flyttet fra København til Fladstrand (det nåværende Fredrikshavn) før 1734. Den videre forskning må nå foregå i Danmark. Vi sender de opplysningene vi allerede har til Det Kongelige Bibliotek i København, og utber oss ytterligere opplysninger. Etter noen dager mottar vi xeroxkopier med opplysninger fra følgende kilder:

1. L.C.W. & K. Hirsch: «Danske og norske officerer 1648–1814» III b, E-F. (Håndskrift på Det kgl. bibliotek i København).
2. Københavns Huse og Indvånere efter Branden 1728.

I den første kilden Hirsch's Danske og norske officerer 1648–1814 på sidene 401 og 402 får vi følgende opplysninger:

Flinck, Jacob Olsen. Fyrværker i danske artilleri 31/5-1710. (Så følger en rekke militære data)... Død på Fladstrand 3/9-1750. Gift med Bendte Cathrine Kinck.

Dermed har vi foruten farens navn også fått vite morens navn.

Flinck, Christoff. Søn af kapt. Jacob Olsen Flinck og født i København 22/6-1726. ... (Så følger en rekke militære data)... Død 2/3-1798.

Her har vi altså fått vite navnet på nok en bror av Ole.

Flinck, Ole, (kaldes undertiden Johan). Søn af kapt. Jacob Olsen Flinck, født i København 30/4-1716. ... (Forøvrig som nevnt i Ovenstad: «Militærbiografier»).

Vi legger her merke til at mellomnavnet Christoffer, som er nevnt i Ovenstad: «Militærbiografier», mangler.

Flinck, Peter. Søn af kapt. i danske artilleri Jacob Olsen Flinck, født på Fladstrand 11/6-1734. ... (Forøvrig som nevnt i Ovenstad: «Militærbiografier»).

Foruten de ovennevnte offiserer, nevnes også andre offiserer av familien Flinck, men de er alle sønner av Ole Flinck, og har derfor ingen interesse for denne artikkel.

I den andre kilden: «Københavns Huse og Indvånere efter Branden 1728» får vi følgende opplysning side 320:

Sanct Anna kvarter – Vestre del. Adelgade. Husets nr. 286. Jacob Olsen Flinck, lieutenant v. artilleriet, mand, kone og 5 børn. Hos sig haver de hans fader og moder, der nyder pension. 1 tjenestepige. De har 2 logerende, en constabel og en soldat i tjeneste. Huset hører til dem der blev skånet ved branden.

Her får vi vite at Ole Flinck hadde 4 søsken i live i 1728, og også at hans farfar og farmor var i live.

Nå er det på tide å ta fatt på primær-kildene, og da i første rekke kirkebøkene i København. Disse befinner seg i Landsarkivet for Sjælland, i København. På Landsarkivet får vi vite at det finnes mange kirkebøker for de forskjellige sognene i København, men at offiserene i landetaten som regel benyttet Garnisons Kirken. Denne kirken var delt i 2 menigheter, – Den danske menighet, og – Den tyske sogneprest menighet, – med hver sin sogneprest.

Offiserene vi er på jakt etter, er danske, og det er derfor naturlig å begynne med kirkebøkene for Den danske menighet, og disse finnes bevart fra år 1691. Vi låner disse og begynner letingen i året 1715 og arbeider oss fremover i tiden. Etter en stunds leting, finner vi følgende dåpsinnførsler:

Garnisons Kirke – Dansk menighet.

1. 1721, Maijus d. 31. Døbt Barned Sara Cathrine.

Faderen Jacob Olufsen Flink, Mineer Lieut. Moderen Bente Cathrine Flinchis.

Test: Capt. Smiede, Anthonie Raff, Christian Klarup, Mada Zuchaus, Jumf. Catrine Maria Bergs.

2. 1723, October d. 23. Døbt Barned Maren. Faderen Lieutenant Jacob Olufsen Flinch af Artilleriet.

Moderen (navnet mangler).

Test: Capt. von Smieden, Capt. Thomsen, Christoph Friderich Wildschijt, Ursula Chatrine Sal. Jacob Andersøns, Cathrine Maria Berg.

Nå har vi altså funnet ytterligere 2 av Oles søsken som skulle være født før 1728. Noen dåpsinnførsel for broren Christoff (eller Christopher) født 1726, lar det seg ikke gjøre å finne, fordi dåpsprotokollene for Garnisons Kirkens danske menighet mangler for tidsrummet 1726–1745. Imidlertid finner vi ham i døds-protokollen for samme kirke, hvor det står:

1798, 7. Marts, Begraved paa Kirkegaarden i Byen: Hr. Obrist Lieut. Christopher Flinck død d. 2. Marts, 72 aar gl. af apoplexie i Store Kongensgade paa Christianshavn nr. 124.

Dermed får vi tross alt en bekreftelse på at han virkelig er født i 1726. Men, vi har ikke funnet noen dåpsinnførsler for tidsrommet 1715–1721, og vi skulle gjerne finne Ole Flinck født i 1716. Han må derfor være døpt i en annen av København's mange kirker. Vi tar for oss en etter en av kirkebøkene, og finner ham til slutt i Trinitatis sogns kirkebok. For

Utskrift
 Anno 1716. d. 26. Junij hafde Jacob Ollufsen og Bente Catrine Pedersdaatter i Adelgaden et barn til Daaben kaldet Olluf. Mad: Brigadeer Mules bar det, Jomfru Greulou holt huen, Brigadeer Mule, Oberst Mushart og Oberst Leut. gruboe faddere.

kuriositetens skyld, gjengis dåpsinnførselen i faksimile med etterfølgende transkripsjon.

Dåpsinnførselen er foretatt med den karakteristiske håndskriften til den kjente regneboksforfatter og klokker ved Trinitatis Kirke, Søren Matthiesen – død 1740. Her kan vi lese følgende:

Trinitatis Kirkes Dåbsprotokoll. (og Vielsesprotokoll).

Anno 1716, d. 26. Junij hafde Jacob Ollufsen og Bente Catrine Pedersdaatter i Adelgaden et barn til Daaben kaldet Olluf. Mad: Brigadeer Mules bar det, Jomfru Greulou holt huen, Brigadeer Mule, Oberst Mushart og Oberst Leut: Gruboe faddere.

Selv om Jacob Ollufsen (Olsen) mangler både sin militære tittel og sitt familienavn Flinck, kan det neppe herske noen tvil om at det er Ole Flinck's dåp vi har funnet. Dessuten er alle fadderne militærpersoner. Hustruen kalles Bente Catrine Pedersdaatter, og dermed har vi fått en ny og meget viktig opplysning, nemlig at hennes far heter Peder Kinck. Det er imidlertid én ting som bekymrer oss ved denne dåpsinnførselen, og det er datoen: Ole skulle ifølge både Ovenstad og Hirsch være født i april, og da er det høyst uvanlig at han ble døpt så sent som 2 måneder senere. På den

tiden var det vanlig at barnedåpen fant sted høyst 3–4 dager etter fødselen. Vi må derfor prøve å finne opplysninger om hans fødseldato et annet sted.

En viktig kilde i denne sammenheng er «enkekassens arkiv», eller rettere sagt: «Landmilitæretatens pensionskasse for enker og børn» (1739–75) som oppsto ved en omdannelse av den eldre «officersenkekasse» fra 1707. Dette var dattidens form for livsforsikring, og offiserene måtte, i likhet med nå, søke om å få gjøre innskudd i «enkekassen» for at deres etterlevende hustru og barn skulle få utbetalt 40 % av det innbetalte beløp i pensjon hvert år – etter deres «dødlige avgang» – som det het dengang, – og så lenge som den etterlevende hustru «forblev udi sin enkestand». For å få gjort innskudd i «enkekassen», måtte offiserene vedlegge helseattest fra sine overordnede samt dåps- eller fødselsattest.

«Enkekassens arkiv» befinner seg i Rigsarkivet i København, og til dette er det utarbeidet et fortreffelig håndskrevet register, som befinner seg på lesesalen. (Dette registeret samt en rekke andre registre fra Rigsarkivet, er avfotografert på mikrokort, – og hvem som helst kan skaffe seg disse, ved å henvende seg til: Selskabet for udgivelse af

kilder til dansk historie, H.C. Andersens Boulevard 38, DK-1547 København V.)

I registeret for innskyterne i «enkekassen» finner vi flere med navnet Flinck, og blant dem også Ole (Oluf) Flinck. Dokumentet er skrevet av ham selv, og det begynner slik:

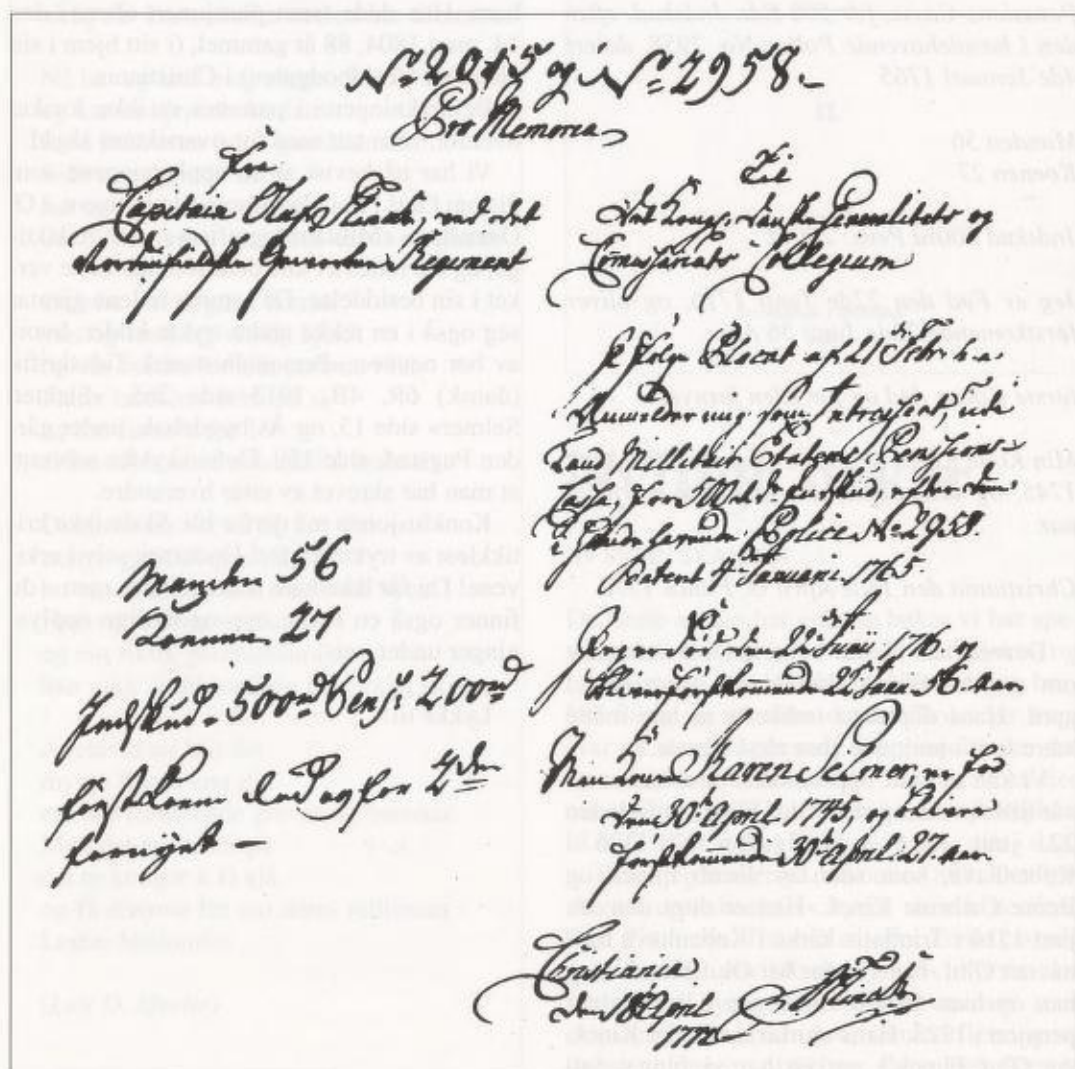
Nr. 2958 – (Den gamle Enkekasse).

Jeg underskrevne Oluf Flinck, Hans Kongl. Majst. til Dannemarck og Norge etc. nu værende Capitain ved det Nordenfieldske Gevorbne Hr. General Major von Schnells anbetroede Regiment, Indskyder hermed

udi den allernaadigst oprettede Pensions Casse, for land Millitair Etatens Enker og Børn. ... osv. Christiania den 21. December Ao. 1764. O. Flinck.

Her legger vi merke til at han kaller seg Oluf og ikke Ole, selv om Oluf og Ole egentlig er samme navn. Sammen med hoveddokumentet ligger et bilag som vi gjengir i faksimile med etterfølgende transkripsjon:

Dette er også skrevet av ham selv, med noen få tilføyelser med den annen håndskrift:

No. 2015 og No. 2958

Pro Memoria

Fra

Capitain Oluf Flinck, ved det Comisariats Nordenfieldske Gevorbne Regiment

Til

Det Kongl. danske Generalitets og Comisariats collegium

J følge Placat af 21de Febr h.a. Anmelder mig som Intressent, udi Land Millitair Etatens Penssions-Casse, for 500 Rdr. Jndskud, efter den i hænde havende Police No. 2958. datert 4de Januari 1765

Manden 56

Koenen 27

Jndskud 500rd Pens: 200rd

Jeg er Fød den 22de Junii 1716, og bliver førstkomende 22de Junii 56 Aar.

første Koene død og for 2den fornyet –

Min Kone Karen Selmer, er fød den 30te April 1745, og bliver førstkomende 30te April 27 aar.

Christiania den 18de April O. Flinck 1772

Derved har vi fått bekreftet vår mistanke om at Oluf Flinck ikke kunne være født i april. Hans dåpsdato indikerte at han måtte være født i juni, noe som altså stemte.

Vi kan til slutt oppsummere resultatene av vår lille forskning slik: Oluf Flinck er født den 22. juni 1716 i Adelgaden Nr. 286 i København, som sønn av Jacob Flinck og Bente Cathrine Kinck. Han er døpt den 26. juni 1716 i Trinitatis Kirke i København med navnet Oluf. Hans farfar het Oluf Flinck – og han og hans hustru var begge i live og nøy pensjon i 1728. Hans morfar het Peder Kinck. Av Oluf Flinck's søsken har vi funnet føl-

gende : Sara Cathrine født 1721, Maren født 1723, Christopher født 1726 – alle født i København – og Peter født 1734 på Fladstrand, som er det nåværende Fredrikshavn. Christopher døde den 2. mars 1798, 72 år gammel av «apoplexie» i Store Kongensgade på Christianshavn nr. 124 i København. Offisers-familien Flinck flyttet fra København til Fredrikshavn i tidsrommet 1729–1733. Oluf Flinck var gift 2 ganger: 1. gang (28/10-1756 i Sønderborg på Als) med Sophia Ulrichsdal. – Ingen barn. 2. gang 8/1-1765 i Fredrikstad med Karen Selmer. – 11 barn. Han døde (som pensjonert oberst) den 14. mai 1804, 88 år gammel, (i sitt hjem i sin eiendom i Toldbodgaten) i Christiania.

Bemerkningene i parentes er ikke forsket ovenfor, men tatt med for oversiktens skyld.

Vi har nå bevist at de opplysningene som gis om Oluf Flinck's fødselsdato og navn, i O. Ovenstad: «Militærbiografier», – er feilaktige, og må rettes av alle dem som har dette verket i sin besiddelse. De samme feilene gjentar seg også i en rekke andre trykte kilder, hvorav bør nevnes: «Personalhistorisk Tidsskrift» (dansk) 6R, 4B, 1913 side 265, «Slekten Selmer» side 15, og Ås bygdebok, under gården Pugstad, side 150. Dette skyldes selvsagt at man har skrevet av etter hverandre.

Konklusjonen må derfor bli: Skriv ikke krittikkløst av trykte kilder! Undersøk selv i arkivene! Du får ikke bare rettet feilene, men – du finner også en rekke nye og nyttige opplysninger under veis!

Lykke til!